

Кочмар С.
*студентка III курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н. доцент кафедри
цивільного права та процесу ТНЕУ Труфанова Ю.В.*

ПРАВА БАТЬКІВ І ДІТЕЙ НА МАЙНО

Нагальною потребою сучасного українського суспільства є системна охорона родинних цінностей та сім'ї як найважливіших людських надбань та як соціального інституту.

Пріоритет особистих прав батьків і дітей та похідний характер їхніх майнових прав проявляється, зокрема, у тому, що невиконання батьками свого майнового обов'язку з утримання дитини не є підставою для позбавлення батьківських прав, у той час як ухилення батьків від виконання своїх обов'язків із виховання дитини є підставою для позбавлення їх батьківських прав. Сімейні відносини між матір'ю, батьком і дитиною є такою сферою «автономії» людського життя, до якої обмежено втручання права, і навпаки, ці відносини в більшості своїй врегульовані нормами моралі, релігійними нормами, які внаслідок тривалості свого існування й забезпечення силою громадського осуду мають значний вплив на здійснення батьками своїх прав та виконання ними своїх обов'язків щодо дитини та на поведінку дитини щодо батьків.

Проблема прав батьків і дітей на майно розглядали в своїх працях багато науковців, зокрема Аполій І. В., Горіславська І. В., Дякович М. М., Шишка Р. Б. та інші.

Метою роботи є дослідження визначити об'єкт і предмет прав батьків і дітей на майно.

Об'єктом дослідження є система нормативно-правових актів, права батьків і дітей на майно.

Предметом дослідження є правові відносини, які виникають між батьками і дітьми на майно.

Кожна сім'я має у власності певне майно. Батьки і діти, зокрема ті, які спільно проживають, можуть бути самостійними власниками майна. Батьки мають право розпоряджатись належним їм майном на свій розсуд (продавати, дарувати, передавати до найму), не запитуючи згоди на це своїх дітей. Малолітні діти не мають права розпоряджатись належним їм майном. Відповідно до ст. 173 СК України при вирішенні спору між батьками та малолітніми, неповнолітніми дітьми, які спільно проживають, щодо належності їм майна вважається, що воно є власністю батьків.

Окрему групу сімейних правовідносин становлять майнові правовідносини батьків та дітей. У сімейно-правовій літературі вони поділяються на дві групи: 1) правовідносини з приводу майна та 2) аліментні правовідносини.

Перш за все необхідно розглянути перший вид правовідносин — ті, що виникають між батьками та дітьми стосовно належного їм майна. Такі правовідносини поділяються на три види залежно від джерела набуття майна. До них, зокрема, належать правовідносини щодо майна: а) набутого батьками і призначеного для потреб усієї сім'ї; б) набутого за рахунок спільної праці чи

спільних коштів батьків і дітей; в) майна, що набувається самими неповнолітніми на різних правових підставах.

Відповідно до ст. 180 СК України, батьки зобов'язанні утримувати дитину до досягнення нею повноліття [1].

Обов'язок утримувати дитину є рівною мірою обов'язком як матері, так і батька, причому, він є особистим, індивідуальним, а не солідарним.

Болючим питанням для багатьох неповних сімей є аліменти на дитину, аліменти – кошти, надані у визначених законом випадках одними особами на утримання інших, які потребують матеріальної допомоги. Відповідно до ст. 179 СК України аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини, а той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається аліментами виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини. Неповнолітня дитина (від 14 до 18 років) має право брати участь у розпорядженні аліментами, одержаними на її утримання, а також на самостійне одержання аліментів та розпорядження ними відповідно до Цивільного кодексу України. Обов'язок по утриманню батьками дитини закріплений в Конституції України (статті 51, 52), а також в СК України (статті 180-201). Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними, або за рішенням суду.

За домовленістю між батьками дитини той із них, хто проживає окремо від дитини, може брати участь у її утриманні в грошовій і (або) натуральній формі, виходячи із інтересів дитини.

Неповнолітні діти вправі самоістійно розпоряджатися майном, яке вони придбали на свій заробіток, стипендію чи інший дохід, окрім нерухомих речей та транспортних засобів, самоістійно здійснювати права автора на твори науки, літератури та мистецтва, об'єкти промислової власності або інші результати своєї творчої діяльності тощо [4, с. 71-76].

Батьки можуть набувати майна в результаті укладання цивільно-правових угод, отримання спадщини тощо. Відповідно до норм цивільного законодавства малолітні діти мають право вчиняти дрібні побутові правочини, вкладати кошти у банківські (кредитні) установи та розпоряджатися ними. В результаті цих дій малолітня особа може набувати у власність певне майно.

Отже, у дітей може виникнути право власності на майно в результаті купівлі речей за власні кошти, отримання спадщини, дарування, створення його власною працею.

Відповідно до ст. 174 СК України майно, придбане батьками або одним із них для забезпечення розвитку, навчання та виховання дитини (одяг, інші речі особистої вжитку, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо), є власністю дитини. Закон зобов'язує батьків передати у користування дитини майно, яке має забезпечити її виховання та розвиток (ст. 176 СК України).

Окрім роздільного майна, батьки і діти можуть мати майно, яке належить їм на праві спільної сумісної власності. Це положення закріплено у ст. 175 СК України: майно, набуте батьками і дітьми за рахунок їхньої спільної праці чи спільних коштів, належить їм на праві спільної сумісної власності. Цим правилом законодавець, по-перше, закріплює право участі дітей у господарському житті сім'ї, по-друге, допускає можливість

належності суб'єктам сімейних правовідносин (батькам і дітям) майна на праві спільної сумісної власності. Батьки і діти можуть мати як спільну часткову, так і спільну сумісну власність.

Якщо дитина проживає в житловому будинку (квартирі), що належить на праві приватної власності її батькам або одному з них, вона набуває право користування цим житлом (сервітут). Такий сервітут встановлюється законом, тому для його виникнення не потрібне укладення батьками та дітьми спеціального договору про користування житлом (ст. 402 ЦК України).

Аналогічне право належить і батькам, які проживають в житловому будинку (квартирі), власником якої є малолітня дитина. Така ситуація може виникнути, якщо дитина одержала житло у спадщину, за договором дарування, міни тощо. Батьки не набувають права власності щодо цього житлового приміщення, проте вони мають право на проживання в ньому (сервітут).

Власник житлового будинку (квартири) має право продати це майно. Якщо сервітут належить дитині, то батьки у разі продажу будинку (квартири) мають діяти з урахуванням її прав та інтересів. У ст. 59 СК України вказано, що при розпорядженні своїм майном дружина, чоловік зобов'язані враховувати інтереси дитини, інших членів сім'ї, які мають право користування ним.

Важливе значення мають договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, в тому числі договори щодо поділу або обміну житлового будинку або квартири, що належить дитині на праві власності. Такі правочини з майном малолітньої дитини батьки вчиняють лише з дозволу органу опіки та піклування. При цьому дозвіл органу опіки та піклування на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини надається у разі гарантування збереження її права на житло (ст. 177 СК України) [3, с. 365-368].

Головне, щоб при цьому батьки діяли виключно в інтересах дитини. Наприклад, батьки укладають договір купівлі-продажу належного дитині автомобіля, за яким вони видають від імені дитини письмове зобов'язання щодо передачі речі покупцеві (взаєм одержання грошей). З дозволу органу опіки та піклування батьки можуть відмовитися від майнових прав, що належать дитині. Інколи такі випадки прямо передбачені в законі. Так, згідно із ч. 4 ст. 1273 ЦК України батьки можуть відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній дитині.

Крім цього, існують правочини, які батьки не можуть вчиняти за жодних умов, оскільки навіть орган опіки та піклування не уповноважений надавати дозвіл на їх укладення. В законі сказано, що батьки не можуть здійснювати дарування від імені дитини (ч. 2 ст. 720 ЦК України). Крім цього, можна вважати, що батьки не можуть зобов'язуватися від імені дитини поручкою (ч. 2 ст. 86 ЦК України). Хоча останнє правило встановлене для опікунів, вони має застосовуватися і відносно батьків дитини [2, с. 261-267].

Батьки є законними представниками інтересів своїх дітей, і однією з функцій такої представництва є управління їх майном. Майном малолітньої дитини в силу закону батьки управляють без спеціальних на те повноважень. Відночас вони зобов'язані вислухати думку дитини щодо

спосіб управління її майном. Після припинення управління батьки зобов'язані повернути дитині майно, яким вони управляли, а також доходи від нього.

Дохід, одержаний від використання майна малолітньої дитини, батьки мають право використовувати на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби сім'ї (ст. 178 СК України).

В процесі продажу приватизованої квартири, яка належить батькам та малолітній дитині на праві спільної сумісної власності, батьки зобов'язані одержати дозвіл органу опіки та піклування. Такий дозвіл надається у разі гарантування батьками збереження права дитини на житло (ст. 177 СК України).

Управління батьками майном дитини припиняється при досягненні дитиною 14 років, оскільки з цього часу батьки вже позбавляються права управляти майном дитини та обов'язку здійснювати управління належним чином. Неполітня дитина управляє своїм майном самої, а батьки лише надають згоду на здійснення нею цивільно-правових правочинів у випадках, передбачених законом (ст. 32 ЦК України).

Отже, під час здійснення майнових прав батьків і дітей враховується принцип роздільності майна батьків і дітей та презумпція належності майна на праві власності батькам, якщо інше не встановлено судом. Утримання дитини складається з аліментів (грошової форми утримання) та натуральної форми утримання (забезпечення продуктами харчування, одягом, житлом тощо). У разі добровільного виконання батьками своєї зобов'язаності з утримання дитини правовідносини, що виникають між матір'ю, батьком і дитиною з надання утримання, є регулятивними, у разі стягнення аліментів у примусовому порядку аліментні правовідносини є охоронними, до платника аліментів можуть бути застосовані як приватноправові заходи (стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів), так і публічно-правові (тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України). Аліменти, які стягуються на утримання дитини, повинні бути визнані власністю дитини, а розпорядження ними має здійснюватися залежно від бажання сімейної та цивільної дієздатності дитини.

Список використаних джерел

1. Сімейний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
2. Апопій І.В. Окремі аспекти відповідальності батьків за порушення майнових прав малолітніх дітей. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки. 2017. Вип. 4. С. 261-267.
3. Горіславська І.В. Окремі питання правового регулювання майнових та особистих немайнових прав батьків і дітей. Молодий вчений. 2018. №6(2). С. 365-368.
4. Дякович М. М. Особливості охорони й захисту нотаріусом майнових прав та інтересів батьків і дітей. Право і суспільство. 2015. №3(3). С. 71-76.
5. Шишка Р. Б. Цікаве дослідження особистих та майнових прав батьків та дітей. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2015. №2. С. 165-166.